

WUOZ Olsztyn

Wpł. G. 06.02.2026 Nr 09127/2026

Zal. Podpis: J. Nowak

Podmiot wnoszący petycję:

grupa osób wskazanych w załączonej liście, reprezentowana przez:

1712

JK
26.8.2026
17

Bałowo, dnia 3 sierpnia 2026 r.

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
w Olsztynie
ul. Podwale 1
10-076 Olsztyn

Petycja w interesie publicznym w sprawie wpisania do rejestru zabytków historycznej drogi prowadzącej do miejscowości Bałowo

Działając na podstawie art. 2 ust. 1, ust. 2 pkt 1 i ust. 3 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach, w interesie publicznym wnosimy o:

1. podjęcie działań zmierzających do objęcia ochroną konserwatorską historycznej drogi prowadzącej od drogi Sorkwity-Warpuny do miejscowości Bałowo, dawnego majątku Bothau obejmującej działki ew. 376, część działki 374 oraz część działki 368/2 obręb 0020 Zyndaki;
2. wszczęcie z urzędu postępowania w sprawie wpisania tej drogi do rejestru zabytków nieruchomych jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego współtworzącego historyczną strukturę przestrzenną Bałowa;
3. objęcie zakresem postępowania całego zachowanego ciągu komunikacyjnego, poczynwszy od skrzyżowania z drogą Sorkwity-Warpuny, przez odcinek prowadzony wśród zadrzewień i otwartego krajobrazu rolniczego, mostek nad ciekim oraz dalszy odcinek prowadzący do historycznego ośrodka dawnego majątku Bothau.

Uzasadnienie

Historyczna droga prowadząca do Bałowa stanowi zachowany element układu przestrzennego dawnego majątku Bothau. Jej przebieg jest dokumentowany na planie katastralnym z 1863 r. oraz na kolejnych mapach topograficznych z końca XIX i pierwszej połowy XX wieku. Droga wiązała ośrodek majątkowy z zewnętrznym układem komunikacyjnym i stanowiła podstawową oś organizującą dostęp do zabudowy, terenów gospodarczych, gruntów rolnych i pozostałych części założenia.

Materiały kartograficzne potwierdzają nie tylko historyczność przebiegu, lecz także przedwojenne urządzenie i utrzymywanie drogi. Na niemieckiej mapie topograficznej w skali 1:25 000, przedstawiającej stan aktualny do 1935 r., została ona oznaczona jako droga klasy IB, a na mapie w skali 1:100 000 z 1939 r. jako droga klasy IIA. Oznaczenia te dowodzą, że już przed II wojną światową nie był to zwykły trakt gruntowy, lecz urządzony i utrzymywany ciąg komunikacyjny przeznaczony do obsługi majątku.

Ustalenia te przeczą stanowisku wyrażonemu przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w piśmie z dnia 30 czerwca 2026 r., sygn. IZAR.5140.Z.7.5.2026.zw, zgodnie z którym utwardzenie drogi miało nastąpić dopiero w okresie ostatnich kilkudziesięciu lat. Przeprowadzone badania wskazują, że historyczne są zarówno przebieg drogi, jej urządzony charakter, jak i tradycja stosowania oraz utrzymywania nawierzchni kamiennej.

Relacje mieszkańców dotyczące przekładania lub uzupełniania bruku w okresie powojennym nie oznaczają, że droga została wówczas utwardzona po raz pierwszy. Nawierzchnie z kamienia polnego były naprawiane przez podnoszenie, ponowne osadzanie i uzupełnianie przemieszczonych elementów. Powojenne prace należy traktować jako kolejną fazę użytkowania i utrzymywania historycznego ciągu, a nie jako wykonanie nowej drogi pozbawionej związku z dawnym układem przestrzennym.

Zachowana nawierzchnia została wykonana z nieregularnego kamienia polnego pochodzenia narzutowego, typowego dla krajobrazu oraz tradycji budowlanej dawnych Prus Wschodnich. Jej materialny charakter, nieregularna faktura i powiązanie z ukształtowaniem terenu stanowią istotne cechy pozwalające nadal rozpoznawać historyczną genezę drogi.

Wartość tego ciągu wynika ze współwystępowania historycznego przebiegu, kamiennej nawierzchni, miejsca przekroczenia cieku, zadrzewień, otwartego krajobrazu pól oraz relacji z dawnym ośrodkiem majątkowym. Droga zachowuje czytelną sekwencję przestrzenną: od skrzyżowania z drogą Sorkwity–Warpuny, przez początkowy odcinek biegnący wśród drzew, następnie otwarty krajobraz rolniczy i przeprawę, aż do historycznej osady.

Szczególne znaczenie posiada odcinek pomiędzy drogą Sorkwity–Warpuny a mostkiem. Dokumentuje on zewnętrzny początek historycznego ciągu oraz sposób powiązania majątku Bothau z ponadlokalnym układem komunikacyjnym. Ochrona ograniczona wyłącznie do części drogi położonej najbliżej osady lub samego mostku prowadziłaby do przzerwania ciągłości przestrzennej i zatarcia pierwotnej logiki całego układu.

Zastąpienie nawierzchni brukowej asfaltem nie stanowiłoby neutralnej poprawy warunków użytkowania drogi. Doprowadziłoby do usunięcia jednej z jej zasadniczych cech materialnych i wizualnych, zmiany faktury, barwy oraz sposobu wpisania ciągu w krajobraz. W konsekwencji historyczna droga zostałaby sprowadzona do postaci współczesnej jezdni, a jej geneza i dawna funkcja stałyby się znacznie trudniejsze do odczytania.

Stan nawierzchni uzasadnia jej naprawę z zachowaniem brukowego charakteru, a nie przykrycie asfaltem. Prace mogą polegać na ponownym osadzeniu przemieszczonych kamieni, uzupełnieniu

użytków odpowiednim materiałem narzutowym oraz poprawie odwodnienia. Pozwoliłoby to zachować użytkową funkcję drogi przy jednoczesnym poszanowaniu jej wartości historycznych i krajobrazowych.

Potrzeba objęcia drogi ochroną wykracza poza indywidualne interesy właścicieli i użytkowników sąsiednich nieruchomości. Dotyczy zachowania elementu wspólnego dziedzictwa, dokumentującego historię Bałowa, sposób organizacji dawnego majątku ziemskiego oraz charakterystyczne dla Mazur formy kształtowania krajobrazu i infrastruktury komunikacyjnej.

Podstawę merytoryczną petycji stanowi opinia prof. dr. hab. inż. arch. Sławomira Gzella z dnia 28 lipca 2026 r. pt. „Wartość drogi dojazdowej do miejscowości Bałowo jako zachowanego elementu krajobrazu kulturowego”. Opinia wykazuje, że droga stanowi integralny składnik krajobrazu kulturowego Bałowa, a zachowanie jej wartości wymaga ochrony całego ciągu i utrzymania kamiennego charakteru nawierzchni.

Z tych względów wnosimy o niezwłoczne wszczęcie z urzędu postępowania w sprawie wpisania historycznej drogi prowadzącej do Bałowa do rejestru zabytków nieruchomych oraz o objęcie oceną całego zachowanego układu od drogi Sorkwity–Warpuny do dawnego majątku Bothau.

Osoba reprezentująca podmiot wnoszący petycję

Załączniki

1. Lista osób wnoszących petycję, zawierająca ich imiona i nazwiska, adresy zamieszkania oraz podpisy.
2. Opinia prof. dr. hab. inż. arch. Sławomira Gzella z dnia 28 lipca 2026 r. pt. „Wartość drogi dojazdowej do miejscowości Bałowo jako zachowanego elementu krajobrazu kulturowego”.
3. Kopia wniosku Instytutu Zrównoważonej Przestrzeni o wszczęcie postępowania i dopuszczenie do udziału w postępowaniu na prawach strony.
4. Kopia pisma Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 30 czerwca 2026 r., sygn. IZAR.5140.2.7.5.2026.zw.